

DĚJINY POČÁTKŮ

Ještě před vyprávěním o vyvolení Abrahama, najdeme v bibli vyprávění o vzniku světa, člověka a o rozšíření zla na zemi. Stejně téma najdeme u mnoha mýtů a příběhů různých starověkých národů. Tehdejší člověk se totiž velice zajímal o **příčinu vzniku světa, člověka a původu zla ve světě** a dával si nejrůznější odpovědi. Některé z nich se nám dochovaly v archeologických vykopávkách na hliněných destičkách nebo papyrech, dva z nich najdeme dokonce v bibli. Oba příběhy svým nejprve posluchačům a později čtenářům ukazují:

- **odkud se vzala země**
- **jak vznikl člověk a jaký má být jeho vztah k Bohu**
- **jak se do světa dostalo zlo.**

Vznik světa

Spolu s vírou, že Bible obsahuje Boží slovo, se často spojovala také víra, že Bůh stvořil zemi přesně tak, jak je to v bibli popsáno. Jenomže ve Starém zákoně najdeme hned 2 zprávy o stvoření.

1. **Starší zpráva** (1.Mojž.2,4-6) je uvedena až jako druhá. O Bohu vypráví jako o člověku. Na počátku byla poušť bez vody, což pro beduína vlastně znamená, že nebylo nic.

2. **Mladší zpráva** (1.Mojž.1,1-2,3) pochází z doby vyhnanství v Babylónii. Je krásně strukturovaná a pravděpodobně se recitovala nebo zpívala ve shromáždění. Klade velký důraz na slavení soboty. Přejala již představu světa uprostřed vod od vzdělanějších Babylóňanů.

Už tím, že zde najdeme hned dva popisy vzniku světa, nás upozorňuje, že nemáme způsob **JAK SVĚT VZNIKL** brát zcela doslova. Redaktoři zde použily popis vzniku světa, který byl používán v jejich době. Mohl být ale vybrán i zcela jiný model, protože mezi starověkými národy kolovalo takových mýtů o vzniku světa mnoho. Všechny ale kladly velký důraz na to, co bylo příčinou světa. Většinou byl v mýtech prapůvodcem světa nějaký bůh nebo bůh později do takového nového světa vstoupil a přispěl ke vzniku člověka.

Co se tedy dozvíme z obou textů, položíme-li si otázku **PROČ VZNIKL SVĚT**.

1. Nejprve se dozvíme, že **Bůh to tak chtěl**, že bylo **Božím úmyslem stvořit svět i člověka**.
 - *Na počátku stvořil Bůh nebe i zemi Gn 1,1*
 - *V den, kdy Hospodin Bůh učinil zemi a nebe Gn 2,4*
2. V obou zprávách se také dozvíme, že **Bůh stvořil zemi krásnou a dobrou**.
 - *Bůh viděl, že všechno co učinil je velmi dobré Gn 1,31*
 - *A Hospodin Bůh vysadil zahradu v Edenu na východě a postavil tam člověka, kterého vytvořil. Gn 2,8*

V těchto dvou bodech se obě zprávy shodují a právě ony jsou tou nejdůležitější zprávou v prvních kapitolách bible.

Zodpovědět otázku **JAK** vznikl svět je **ÚKOL PRO ČLOVĚKA** a není to jednou pro vždy daná pravda. Zcela to také odpovídá lidské povaze, která za pomoci rozumu už od starověku rozluštila nejednu záhadu. Také pohled na svět se v průběhu dějin mnohokrát změnil. Mění se možnosti člověka, mění se jeho přístroje a proto i popis vzniku naší planety Země je stále dokonalejší. Dneska se všeobecně předpokládá, že vesmír vzniknul Velkým třeskem někdy před 15 miliardami let. Ale ani Velký třesk není být jednou provždy platnou teorií. V poslední době se totiž objevují jevy, které nelze vysvětlit a které dokonce odporují teorii Velkého třesku. Možná, že za čas se objeví jiná teorie, ještě dokonalejší, která vysvětlí dnešní nepochopitelné záhady. Možná se zase za pomoci ještě lepších a dokonalejších přístrojů objeví další nejasnosti a bude potřeba pro ně nalézt vysvětlení a tak dále.....

Možná bychom se měli i zmínit o tom, **JAK** do celého procesu vzniku země zasahoval Bůh, jak Bůh celé Stvoření vlastně řídil. Většinou chceme vědět, jestli Bůh svět na začátku stvořil (*třeba Velkým třeskem*), dal mu pevné fyzikální zákony a už do něj více nezasahuje. Nebo jestli Bůh řídí svět neustále. Tato otázka je ale špatně položená, protože se ptá **KDY BŮH ZASAHUJE DO SVĚTA**. Ale Bůh existuje mimo čas, na rozdíl od nás, kteří si svět bez času nedovedou představit. Člověk nedokáže existovat bez času, tak jako přímka namalovaná křídou na tabuli nemůže

existovat bez tabule. Pro Boha je všechno TED, takže ani jeho zásahy do světa nemůžeme spojit se začátkem nebo průběhem existence světa, ale mohou být jediné TED.

Vznik člověka

Také o vzniku člověka najdeme hned 2 zprávy:

1. **Starší zpráva** (1.Mojž.2,7-25) vypráví o tom, jak Bůh usadil člověka do zahrady v Edenu a dal mu za úkol o zahradu pečovat. Chtěl mu dát i pomocníci a družku. Proto z Adamova žebra utvořil ženu.
2. **Mladší zpráva** (1.Mojž.1,27-30) je stručnější a říká pouze, že Bůh stvořil člověka, aby byl Božím obrazem. Stvořil člověka jako muže a ženu a předal mu vládu nad zemí plnou zvířetím a rostlin.

Opět zde nemůžeme hledat přírodovědecký popis vzniku člověka. Dnes již nikdo nepopírá, že tělo člověka se vyvinulo z opičího těla. Jakým způsobem ale člověka dostal „*dech života*“ nemůžeme říci. Není ani záměrem této zprávy nás o tom informovat. Mnohem důležitější je, že:

- člověk byl vytvořen **z prachu země** (*má tedy omezení dané hmotou*)
- ale byl vytvořen **k Božím obrazu** (*o tuto podobnost s Bohem má usilovat*)
- člověk byl stvořen **jako muž a žena** (*jejich vztah je rovnoprávný*)
- **Bůh učinil člověka svým přítelem** (*Bůh nabízí člověku lásku a čeká na svobodnou odpověď*)

Stejně jako je vznik země a vesmíru otázkou pro astronomy, geology a kosmology, je vznik současného člověka otázkou pro přírodovědce, zoology a biology. Dlouho se ale věřilo, že Bůh stvořil všechny živočichy i lidi přesně v takové podobě, jakou mají dnes. Teprve pozdější vykopávky starých zkamenělin ukazovaly, že na zemi žili i živočichové, které dnes neznáme.

Roku 1859 vyšla v Londýně kniha **Charlese Darwina „O vzniku druhu přírodním výběrem“**. V té Darwin tvrdí, že lidé se vyvinuli z lidoopů. Nedokázal ovšem přesně říci jak se to stalo. Tehdejší vědci byli nadšeni a hned teorii přijali. Pokud člověk skutečně vzniknul z lidoopa, musel by ale existovat nějaký **přechodový druh**, řekněme Opočlověk, který by byl přechodem od opice k člověku. Vědci si mysleli, že základním rozpoznávacím znakem bude **velikost mozku**: tedy opici se nejprve zvětšil mozek a potom začala chodit, pracovat a mluvit jako člověk. Někteří netrpěliví příznivci Darwinovy teorie si dokonce podvodně sestavili takovou lebku, která jejich předpokladům přesně odpovídala. Naštěstí byl podvod odhalen a lebka vytvořená z lebky dnešní opice a dnešního člověka byla z muzea i z učebnic odstraněna.

- Hledaný opočlověk byl nalezen o něco později v Etiopii. Byl starší než 4 miliony let, jeho mozek prý vážil tolik co mozek šimpanze (*asi 400g*), ale už **chodil po dvou** (*což dokazuje stavba pánevní a stehenních kostí*).
- Teprve po dalších 2 milionech letech žil předek člověka, který měl již **ruku přizpůsobenou pro práci s nástroji**. Také se vedle něho kamenný nástroj našel. Chodil po dvou, stále však ještě mírně nahněteně a jeho mozek podle výpočtů vážil asi 500g.
- Doopravdy **vzpřímený postoj** měl až člověk po dalším asi milionu let. Právě tato vzpřímená pozice těla pak vedla ke změně stavby hrdla. V krku se totiž uvolnil prostor, ve kterém mohly vznikat artikulované zvuky (slova). Spolu s hlasivkami se zároveň v mozku vytvářelo zvláštní centrum pro řeč. Mozek tohoto prapředka vážil asi 900g.
- Vznik **řeči** přímo vedl ke skutečnému polidštění. Od této doby už nalézáme doklady toho, že člověk byl při lovu zvířetím schopen připravit zbraně, vymyslet lest, domluvit se na jejím provedení a při akci spolupracovat. Teprve nutnost přežít vedla k nutnosti používat mozek a proto docházelo k jeho zvětšování.

Vidíme tedy, že nejprve nedošlo ke zvětšení mozku, jak se domnívali vědci ještě před 150 lety, ale že **prvním krokem ve vývoji člověka byla chůze po dvou**. Proč ale naši předci kdysi slezli ze stromů a začali chodit po dvou?

Víme, že po **katastrofě před 65 miliony lety**, při které došlo k vyhynutí dinosaurů, se na zemi začaly rozmnožovat savci. Původ všech savců bychom našli u malého purgatoria, který nebyl větší než krysa a měl ostré drápy, které mu umožňovaly šplhat po stromech. Časem přibývalo mnoho nových druhů savců. Žili **v tropických pralesích**, které pokrývaly většinu pevniny. Ty pro ně byly dobrým útočištěm: byl zde dostatek různého ovoce a nebyli tu žádné šelmy. Takto tedy žili

předci opic i lidí ještě před 5 miliony lety. Protože potravu bylo dost, i původně malé opičky byly stále větší.

Vědci, kteří zkoumají **genetický kód lidí a šimpanzů** dospěli k závěru, že šimpanzi jsou naši nejbližší živočišní „*příbuzní*“. Máme s nimi společných 99 % genů. Výpočty potom ukázaly, že k oddělení šimpanzů od lidí došlo asi před 5 miliony lety. Co se v té době stalo tak významného?

Na to odpovídají zase geologové. Africký kontinent se před 5 miliony let začal rozpadat vlivem mohutné sopečné činnosti. Po celé délce zlomu se vytvořilo vysoké pohoří, které tak **rozdělilo tropické pralesy na dvě části**. V té západní zůstaly podmínky stále stejné – proto zde zůstaly i opice. Ale východní část se začala měnit. Především to bylo vlivem **sucha**, protože vysoké hory bránily přechodu dešťů. Z pralesů se stávaly savany, kde jen občas rostly nějaké stromy. Pračlověk musel slézt dolů a začít si hledat potravu jinde než na stromech. První kostra pračlověka, který již chodil po dvou, se také skutečně našla na východní straně pohoří.

O **BOŽÍM ZÁSAHU DO VÝVOJE ČLOVĚKA** se dá říci přesně to samé jako o jeho působení na vznik světa: u Boha je stále TEDĚ, proto nemá smysl uvažovat o tom, v jaké chvíli Bůh z opice „*udělal*“ člověka tím, že mu „*vdechnul*“ duši. Možná ji do nás stále ještě „*vdechuje*“, abychom se mu stále více a více podobali.

Původ zla

Co je to hřích? Není to pouhý zlý čin. **Hřích je už samotné rozhodnutí se k tomuto činu, o kterém vím, že ho nemám dělat, protože má zlé následky.** V evangeliu Sv. Matouše najdeme Ježíšova slova: „*Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům: ‘Nezabiješ! Kdo by zabil, bude vydán soudu.’ Já však Vám pravím, že již ten, kdo se hněvá na svého bratra, bude vydán soudu.*“

Je ale těžké popsat chvíli vnitřního rozhodnutí, které není vidět. Autor starého textu použil vyprávění o ráji. Všechno, co je zde zmiňováno, je pouze symbolem, ne konkrétní událostí nebo osobou.

Nejdůležitější ze všeho, co měl člověk v zahradě v Edenu k dispozici a o co se měl starat, byl **strom života a strom poznání dobrého a zlého** uprostřed zahrady. Když totiž přijímal ovoce ze stromu života, tedy přeloženo: přijímal život jako Boží dar, přijímal s tím zároveň i ovoce ze stromu poznání dobrého a zlého (*vždyť to byl jeden strom uprostřed zahrady 1.Mojž. 2,9*). Přeloženo: nechával na Bohu rozhodnutí o tom, co je pro jeho život dobré a co zlé. Proto Bůh člověku zakázal jíst ovoce jen ze stromu poznání dobrého a zlého - tedy určovat sám sobě, co je správné. A přesně to nakonec člověk udělal.

U stromu vidíme také **hada**, který přišel se svou polopravdou. Obvinil Boha, že jim zakázal jíst ze všech stromů. Takovou nehoráznost nemohla Eva poslouchat a tak začala Boha obhajovat. Její rozmluva s hadem je nádhernou ukázkou diskuse se zlem, jak probíhá v našich hlavách i dnes.

Had byl v lidovém kenaanejském náboženství uctíván jako bůh. Starověký autor jej však označil za nejistivějšího ze všech polních **zvířat, které učinil Hospodin**. Jasně tím popřel jeho božský původ v kenaanejské mytologii a zároveň ukázal, že ať to byl kdokoliv, nebyl Bohu roven, ale byl jím stvořen.

Najdeme tu také jednu hebrejskou slovní hříčku:

- slovo **arom** znamená v hebrejštině: **nahý** a
- slovo **arum** znamená v hebrejštině: **chytrý, moudrý**.

První lidé tedy chtěli být **chytrí - arum** a zjistili, že jsou **nazí - arom**.

A **proč Eva?** Bůh dal Adamovi Evu jako pomocnici. Žena je přirozeně otevřenější pro duchovní hodnoty. Měla tedy i muži pomoci přijít k Bohu blíž. Místo toho se stala terčem pokušitele. Jenomže, kde byl v té době Adam? Měl se přece starat o zahradu i o Evu, vždyť byla kost z jeho kosti... Ani Adam nepoznal v hadových slovech lest a místo pomoci se k počínání Evy připojil.

Potom se jim ale otevřeli oči a oni viděli, že jsou nazí. To neříká nic o způsobu oblékání v ráji, ale o tom, že odděleně od Boha člověk skutečně nic nemá. Zůstal jim jen strach před Hospodinem a tak se ukryli. Hříchem se tedy **narušil**, a to podstatně, **vztah mezi člověkem a Bohem**. Od této chvíle už nenajdeme v Písmu zmínku o tom, že by Bůh chodil mezi lidmi - tedy, už nikdy nebyli lidé Bohu tak blízko.

Ale **narušil se také vztah mezi Adamem a Evou**. Původně stvořil Bůh člověka jako muže a ženu a dal jim jedno kolektivní jméno » *adam* «. Po hříchu dal Adam jméno své ženě stejně, jako ho kdysi dával zvířatům.

Nesmíme ale zapomenout, že i v této chvíli dal Bůh lidem naději. 1.Mojž.3,15: „*Mezi tebe a ženu položím nepřátelství, i mezi símě tvé a símě její. Ono ti rozdrtí hlavu a ty jemu rozdrtíš patu.*“ Tomuto místu říkáme **protoevangelium** - tedy první evangelium a jeho naplnění vidíme na Ježíši, potomku ženy Marie, který zničil moc ďábla svou smrtí na kříži.

Rozhovor s Bohem po hříchu

Výslech i ospravedlňování prvních lidí ukazuje vnitřní rozhovor člověka po hříchu se svým svědomím.

- **Adam** se chce ospravedlnit a tak veškerou vinu svaluje na Evu a nakonec i na Boha, když říká: „*Žena, kterou jsi mi dal... ta mi dala z toho stromu...*“
- **Eva** zase vše svalila na hada: „*Had mě svedl a tak jsem jedla.*“

Rozsudek je pak tvrdý - ale zase jde jen o obrazné vyjádření. O jakýsi lidový výklad přirozeného jevu. Není pravděpodobné, že by had měl původně nohy (*jak se věřilo ještě ve středověku*). Že má Eva rodit v bolestech a Adam obdělávat zem v potu tváře? Těžko si představit, že přivádění dětí na svět bylo někdy jednoduché, nebo že obdělávání půdy bývala zábava. O tom už se můžeme ledacos dozvědět i ze starých vykopávek. Ty nám žádnou dramatickou fyzickou změnu na člověku neukázaly. Takže poselství bude zase spíše symbolické a to, že: **svět se stal jiný, než jaký ho Bůh původně zamýšlel**. Změny v lidském smýšlení po hříchu nejsou vidět, jsou více duchovní a tak si je autor nějak chtěl zviditelnit. **Bolest, námaha, nejistota, nespokojenost, utrpení je to, co hřích člověku přinesl**.

Výsledkem lidského hříchu je tedy odloučení člověka od Boha. Od této doby člověk už jen těžko hledá cestu k Bohu. A celý jeho život provází námaha, bolest a utrpení.

Kain a Ábel

Na to, aby starověký autor popsal další dějiny neposlušného lidstva, neměl dostatek historických informací. Přesto nechtěl mluvit o hříchu jen abstraktně. Vždyť hřích je vždy konkrétním činem konkrétního člověka. Proto je další zmiňovanou událostí v dějinách **první bratrovražda**.

Kain a Ábel jsou sice označeni jako synové prvních lidí - Adama a Evy, ale pravděpodobně se jejich příběh odehrál až mnohem později. Vždyť jeden je zemědělcem (Kain) a druhý pastýřem (Ábel). Kainovi jako prvorozenému byla dávána přednost. Tak to bývalo zvykem. Navíc byl jistě zdatnější. Jeho bratr Ábel (*hebrejsky dech, nicotnost*) byl slabší a pracoval jen jako pastýř.

Ale potom přišla ta nešťastná oběť. Zřejmě již tehdy nebylo něco s Kainem v pořádku a proto dal Bůh přednost oběti Ábelově. Kain nehledal příčiny Božího odmítnutí, ale místo toho se zatvrdil. V Písmu se praví, že „*vzplanul velkým hněvem a zesinal ve tváři*“, doslova: jeho tvář opadla. Moderněji bychom řekli, že ztratil svou tvář. V té chvíli ho Bůh varoval: „*Hřích Ti nesmí vládnout!*“. Přesto Kain Ábela nakonec zabil.

Jasně zde vidíme, jak **porušený vztah k Bohu vede také ke zničení vzájemných vztahů mezi lidmi**. Kain neprojevil ani slůvkem lítost nad smrtí svého bratra. Dokonce ani potom ne, když byl sám Bohem odsouzen k vyhnanství. Jediné, o co se bojí, je on sám: „*Každý, kdo mě najde, bude mě moci zabít.*“, stěžuje si. A Bůh ho opět nenechá na pospas, ale dá mu znamení, aby ho nikdo nezabil.

V tomto příběhu se trochu odrazila i doba, ve které byl napsán. Izraelci dlouhou dobu žili jako kočovní beduíni. A při svém způsobu života měli nejenom blíže k půdě, ale také k Bohu. Obyvatelé měst pro ně znamenali lidi, kteří opustili víru otců a žili nemravně. Proto je zde napsáno, že Kain pak šel a založil město.

Potopa

Rozsáhlá reportáž o potopě je napsána v bohatém staroorientálním stylu. Byla teprve později složena ze dvou pramenů. Proto zde najdeme některé nesrovnalosti ohledně počtu zvířat, době trvání potopy a vyslání ptáků na konci potopy.

Také nemůžeme tvrdit, že šlo o všeobecnou potopu světa. Archeologické vykopávky to doposud nepotvrdily. Z vykopávek je zřejmé pouze to, že v určitých oblastech docházelo k více či méně rozsáhlým vodním katastrofám, způsobeným táním ledu po poslední době ledové. Tyto katastrofy

zřejmě zůstaly jako dávné vzpomínky v paměti mnoha národů. Starověký autor je zde využil, aby zdůraznil Boží svrchovanost a moc nad světem. Ale také Boží milosrdenství.

Protože věděl, že Noe a jeho synové jsou zbožní, zachránil je. Po katastrofě pak Bůh uzavřel **smlouvu** nejen s nimi, ale **s celým lidstvem**. Jejím znamením byla duha. Noe tu vystupoval jako zástupce celého lidstva a Bůh mu žehnal, jako kdysi Adamovi. Měl se tedy stát novým praotcem všech lidí. Jeho synové byly ukázáni jako praotci všech tehdy známých národů. Podle některých historiků zachycuje genealogie (v *10.kap.*) stav asi z doby 6.st. před Kr., kdy jednotlivé postavy zastupovaly celé národy. Tyto soupisy byly ve staré literatuře časté a můžeme je najít i u jiných národů.

Stavba babylonské věže

Krátký příběh, který má jen 9 veršů, se snaží odpovědět na otázku, **proč je tolik nenávisti mezi národy, proč si lidé nerozumí**. Byl napsán v době, kdy se malá země Izrael často stávala terčem útoků větších a silnějších národů. Najdeme zde mnoho historicky věrohodných údajů o národech žijících v Mezopotámii i o tehdejšímu způsobu stavby. Snad jen několik poznáme:

- **Obyvatelé měst** jsou zde opět ukázáni jako ti, kdo nejvíce vystupují proti Bohu.
- **Starověké věže** - zikkuraty, kde národy Mezopotámie uctívali své bohy, byly pro starověkého autora symbolem modloslužby a odpadu od pravého Boha. Proto ukazuje stavbu takovéto věže jako vrchol vzpoury proti Bohu.
- **Stejná řeč** ve starověkém podání neznamenal ani tolik jednotu jazyka jako spíše politickou jednotu. Zmatení řeči potom nemá význam rozrůznění jazyků. Jazyky vznikaly a vyvíjely se postupně a vědci dnes dokáží vývoj jazyka podrobně popsat. Pojem **zmatení řeči** znamenal spíše politickou roztržičnost, nenávist a boje mezi jednotlivými národy.

Tady končí univerzální dějiny celého lidstva a navazují příběhy z dějin vyvoleného národa.